

Monika Jaeckel/Marieke van Geldermalsen**De paradoxale crisis van een zelfhulp beweging, moedercentra gevangen tussen de mogelijkheden volgens de politieke retoriek en de armoedige realiteit**

Het huidige politieke klimaat lijkt gunstig voor het versterken van maatschappelijke participatie en zelfhulp. Niet alleen de regeringsverklaring van Balkenende IV stond bol van de goede voornemens op dit vlak, ook steden, universiteiten en tal van organisaties hebben programma's en conferenties en publiceren nota's en plannen over het onderwerp. De projectencarrousel draait volop. Integratie, participatie en empowerment, en dan vooral in achterstandswijken en gericht op allochtonen en vrouwen, het is momenteel helemaal in de mode.

De moedercentra brengen deze begrippen al een jaartje of twintig in de praktijk. De beweging is als een lopend vuurtje verspreid naar 20 landen over de hele wereld. Dit is van onderop, op basis van "peer learning" gebeurd¹. In de centra ontdekken en ontplooien vrouwen hun competenties. In Nederland zijn de centra vaak actief in de herstructureringswijken en ze trekken een grote diversiteit aan vrouwen. Moedercentra hebben nooit moeite gehad om zogenaamde 'doelgroepen van beleid' te bereiken, ze worden immers door deze vrouwen opgezet en draaiende gehouden. Je zou dus zeggen dat de centra de wind mee hebben en veel steun krijgen, maar niets is minder waar. In Nederland, net als in andere landen, neemt de steun voor moedercentra en hun netwerken juist zienderogen af. Wegens succes niet gepronogeed.

De situatie in Nederland

Door bezuinigingen zijn veel Nederlandse moedercentra in problemen gekomen of moesten zelfs sluiten. Afhankelijkheid van gemeentelijke welzijnsorganisaties maakt hen kwetsbaar. Deze organisaties fuseren en worden ambtelijk, zakelijk en afstandelijk. Welzijnsorganisaties dienen meetbare output te hebben en moeten hun eigen voortbestaan ook in het oog houden, wat hun prioriteiten beïnvloedt. Het landelijk netwerk van moedercentra is ineengestort toen het Landelijk Centrum Opbouwwerk werd opgeslokt om per 1/1/7 "Movisie" te vormen. Hier is "1001 kracht" het vlaggenschip en lijken moedercentra, gemeten naar personele inzet en beleidsmatige aandacht, weinig prioriteit te hebben. De hoogte van de subsidie die Movisie van VWS ontvangt voor ondersteuning van moedercentra is onbekend bij de Nederlandse centra. Het lijkt wel of altijd "nieuwe projecten bedacht moeten worden" en dat dingen die bewezen hebben te werken niet gesteund mogen worden. De vrouwen in de centra zien de potentie van het moedercentrum-concept en ze zien de noodzaak zich te organiseren in een netwerk, maar zijn zowel landelijk als plaatselijk met handen en voeten gebonden aan welzijnsorganisaties. Er is een vicieuze cirkel ontstaan van afhankelijkheid van de belemmerende factor.

Ook op internationaal niveau een vicieuze cirkel

De moedercentra zijn 25 jaar geleden ontstaan in Duitsland en van hieruit verspreid. Om de ervaringen van deze verbazingwekkende "spontane" groei naar verschillende culturen en settings vast te houden, is het internationale netwerk **mine** opgericht. Hoewel er nooit enige vaste steun of subsidie is geweest, heeft dit onafhankelijke netwerk toch, zonder kantoor, medewerkers of vast budget, een aantal indrukwekkende projecten en campagnes gevoerd. Meer informatie hierover is te vinden op de website www.mine.cc.

De paradox hier, is dat er een zekere basis moet zijn om serieus aan fondswerving te doen. Eén parttime kracht is het absolute minimum om internationale communicatie gaande te houden en financieringsvoorstellen te schrijven, en die is er niet. Onze ervaring is dat vrijwillige inzet in de avonduren, te beperkt is in mogelijkheden en toegang tot de juiste financieringsbronnen. Daardoor blijft het enorme potentieel van de moedercentra om een brede sociale beweging te vormen en productieve, positieve verandering teweeg te brengen, volstrekt onvoldoende benut. Dat is vreselijk jammer. Dit verlies aan kansen speelt internationaal, landelijk en plaatselijk.

¹ Zie hiervoor het door de Bernard van Leer stichting opgedragen onderzoek "Spreading like Wildfire"

Het dilemma

Terwijl er –in ieder geval in Nederland- op papier veel steun is voor het versterken van initiatieven van onderop, lijkt geen instantie bereid de successen van bestaande *best practices*² te verduurzamen. Investeerders in capaciteit tot zelforganisatie zijn gewoon niet te vinden. Het geeft geen pas dat horigheid aan een professioneel geleidde en betaalde instelling, de enige mogelijkheid is voor zelfhulpgroepen om enige vergoeding voor hun kosten te krijgen. Als de betrokkenen hierdoor tot -door de instelling te coördineren- vrijwilligers zij geworden verdwijnt, met de onafhankelijkheid, ook de kracht en een deel van waarde van het initiatief.

Overigens zitten welzijnsinstellingen in een vergelijkbare klem. Performance indicatoren en bescherming van het eigen personeel dwingen hen bijna in tegenspraak met de eigen doelstellingen te handelen. Deze realiteit is volkomen in tegenspraak met door iedereen beleden theorie. De oplossing is zo simpel. Overheidssteun zou niet via een kostbare tussenlaag die werkelijke ontplooiing belemmerd moeten worden verstrekt, maar direct aan *grassroots* groepen die sociale verandering teweeg brengen en cruciale diensten leveren.

De private sector en in onze ervaring ook stichtingen, zijn niet bereid in dit gat te springen. Zij verwachten dat moedercentra als sociale ondernemingen functioneren op basis van een ondernemingsplan met op lange termijn financiële onafhankelijkheid. Nu is een onderdeel van het concept het zelfstandig genereren van inkomen, maar de kosten helemaal dekken sluit net de potentiële deelnemers die het meeste te winnen hebben aan de centra bij voorbaat uit. Sociale projecten kunnen niet overleven zonder publieke of private steun. De vele pogingen om moedercentra op een financieel onafhankelijke basis te laten draaien zijn alleen geslaagd in relatief welvarende middenklasse wijken. Net als bij ongesubsidieerde crèches is het aantal mensen wat gebruik kan maken van moedercentra die kostendekkende prijzen vragen, klein.

Onbekend, onbemind en 'helaas' zonder problemen

Ondanks het grote succes dat moedercentra hebben in de praktijk, hoor je er weinig tot niets over. Media-aandacht heeft -net als financiële steun- de neiging richting problemen te gaan. Moedercentra zijn geen problemen, ze voorkomen ze, op een onspectaculair dagelijkse manier. De moedercentrumbeweging heeft ambassadeurs nodig om hun bijdrage aan integratie en sociale cohesie in wijken zichtbaar te maken. We zijn op zoek naar nieuwe wegen en gelijkwaardige partnerships om zichtbaarheid en publieke aandacht te creëren voor de bijdrage die moedercentra leveren aan de samenleving. We zijn vooral ook op zoek naar samenwerking om de structurele paradox en dilemma's waar de beweging mee worstelt op te lossen.

Monika Jaeckel,

Grondlegger van de moedercentrumbeweging en oprichter van **mine**

PS, noot van de vertaling: het is veelzeggend dat ik voor de woorden *empowerment*, *grassroots*, *partnership*, *best practice* en *peer learning* geen Nederlandse vertaling weet.

² In 2002 en 2006 hebben twee uit de moedercentrum beweging voortgekomen initiatieven, het **mine** netwerk en de *Grassroots Women's International Academy* (www.GWIA.net), een door de VN ingestelde prijs gewonnen, de *Dubai International Award for Best Practices to Improve the Living Environment*.